

MATERIAŁY ZACHODNIOPOMORSKIE

Nowa Seria

tom VIII
2011

zeszyt 1
Archeologia

ROCZNIK NAUKOWY MUZEUM NARODOWEGO W SZCZECINIE
Szczecin 2012

MATERIAŁY ZACHODNIOPOMORSKIE

Rocznik Naukowy Muzeum Narodowego w Szczecinie

Nowa Seria

tom VIII
2011

zeszyt 1
Archeologia

Szczecin 2012

Redaktor naczelny wydawnictw Muzeum Narodowego w Szczecinie
Lech Karwowski

Redakcja naukowa tomu
Anna B. Kowalska, Krzysztof Kowalski, Dorota Kozłowska-Skoczka,
Bartłomiej Rogalski

Redakcja wydawnicza i korekta
Dorota Cyngot

Tłumaczenia na język angielski
Monika Witek

Recenzenci
dr hab. prof. PAN Tadeusz Galiński
prof. dr hab. Marian Rębkowski

Adres Redakcji
Muzeum Narodowe w Szczecinie
70-561 Szczecin, ul. Staromłyńska 27
tel. (+48) 91 431 52 02
fax (+48) 91 431 52 04

Projekt okładki
Waldemar Wojciechowski

Skład i druk
Soft Vision

ISSN 0076-5236

© Copyright by Muzeum Narodowe w Szczecinie i Autorzy

Szczecin 2012

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

Marcin Dziewanowski

- Głos w sprawie klasyfikacji produktów eksploatacji wiórowej w zespołach
świderskich 7
A comment on a classification of the blade exploitation in Swiderian assemblages 29

Aleksandra Górską-Maciałowicz

- Starożytne zabytki z doliny rzeki Iny w Suchaniu, pow. stargardzki 31
Ancient artefacts from the Ina valley in Suchań, Stargard Szczeciński County 121

Antoni Porzeziński

- Wczesnośredniowieczne groby ciałopalne na cmentarzysku w Cedyni,
stanowisko 2 123
The early medieval cremation cemetery in Cedynia (site 2) 163

Piotr Pudło

- Ponownie o wczesnośredniowiecznym mieczu wyłowionym z Zalewu
Szczecińskiego 165
A re-investigation of an early medieval sword recovered from the Szczecin Lagoon 178

Andrzej Janowski

- Wyniki przedwojennych badań na grodzisku w Starogardzie Łobeskim 179
Results of pre-war excavations at a stronghold in Starogard Łobeski 194

Andrzej Janowski

- Co odkrył Alfred Rowe na „Diabelskiej Grobli” w Trzebawiu? 195
What did Alfred Rowe find on the “Devilish Causeway” in Trzebawie? 220

Eugeniusz Cnotliwy

- Klasztor cystersów w Kołbaczu. Badania archeologiczne w latach 1960-1964
i 1978-1982 221
The Cistercian monastery in Kołbacz. Archaeological excavations in 1960-1964
and 1978-1982 239

Grzegorz J. Brzustowicz, Andrzej Kuczkowski

- Gotycka pieczęć rycerska spod Choszczna 241
A gothic knight seal from somewhere around Choszczno 250

Judyta Julia Gładykowska-Rzeczycka, Lidia Cymek,
Tomasz Kozłowski, Sławomir Słowiński
Szkielety z ruin klasztoru Franciszkanów w Pyrzycach,
woj. zachodniopomorskie. Analiza antropologiczno-paleopatologiczna 251
Skeletons from ruins of the Franciscan monastery in Pyrzyce,
West Pomeranian Voivodeship. Anthropological and paleopathological analysis 277

O D K R Y C I A

Marcin Dziewanowski
Najnowsze odkrycia z epoki kamienia na stanowisku nr 3 w Chwarstnicy,
woj. zachodniopomorskie
Recent findings from the Stone Age at site 3 in Chwarstnica,
West Pomeranian Voivodeship 279

Dorota Kozłowska-Skoczka
Sztylet krzemienny z okolic jeziora Miedwie, powiat stargardzki
Flint dagger found in the vicinity of the Miedwie Lake, Stargard Szczeciński County 289

Anna B. Kowalska, Krzysztof Kowalski
Wczesnośredniowieczna osada w Kunowie, gm. Kobyłanka
Early Medieval settlement from Kunowo, Kobyłanka Commune 293

Roman Kamiński
Kafel Hansa Bermana z rynku Starego Miasta w Kamieniu Pomorskim
Hans Berman's stove tile from the Old Town market in Kamień Pomorski 309

Jacek Borkowski, Andrzej Kuczkowski, Michał Kulesza
Kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Mielnie (gm. loco)
w świetle badań archeologicznych
Transfiguration Church in Mielno (loco commune) in the light
of the archaeological research 317

Jacek Borkowski, Andrzej Kuczkowski
Nieznane krypty w kościele p. w. Niepokalanego Poczęcia NMP
w Żydowie (gm. Polanów)
Unknown crypts in Church of the Immaculate Conception of Blessed Virgin Mary
in Żydowo (Polanów commune) 357

RECENZJE I OMÓWIENIA

Krzysztof Kowalski

Agnieszka Matuszewska, *Kultura ceramiki sznurowej na Dolnym Nadodrzu*, seria: ARCHAEOLOGIA BIMARIS (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu Instytut Prahistorii), Monografie, tom 5, Wydawnictwo Poznańskie, Muzeum Narodowe w Szczecinie, Poznań 2011, ss. 312, ISBN 978-83-7177-781-3, ISBN 978-83-86136-98-8 373

Anna B. Kowalska

Jacek Borkowski, Andrzej Kuczkowski, *Cussalyn-Cößlin-Koszalin. Źródła archeologiczne do dziejów Koszalina*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, Seria B-VIII:Archeologia, Tom I, Koszalin 2011, ss. 315 375

Anna B. Kowalska

Wojciech Chudziak, Ryszard Kaźmierczak, Jacek Niegowski, *Podwodne dziedzictwo archeologiczne Polski. Katalog stanowisk (badania 2006-2009)*, ss. 272, Toruń 2011, ISBN 978-83-231-2735-2; 978-83-925347-2-3 377

Anna B. Kowalska

Krzysztof Guzikowski, *Procesy kolonizacyjne w posiadłościach cystersów z Kołbacza w XII-XIV wieku. Przestrzeń i ludzie*, ss. 267, Szczecin 2011, ISBN 978-83-7241-762-6 379

Anna B. Kowalska

Ekskluzywne życie – dostojny pochówek. W kręgu kultury elitarnej wieków średnich, „Wolińskie Spotkania Mediewistyczne” I, red. Marian Rębkowski, Wolin 2011, ss. 312, ISBN 978-83-932318-0-5 381

Marta Kurzyńska

Materiały do bibliografii archeologii Pomorza Zachodniego za 2011 rok 383

Indeks nazw geograficznych 422

KRONIKA

Odkrywanie tajemnic Majów. Polskie wykopaliska w Gwatemali.

Wystawa czasowa 425

Moda i styl: elita i dwór Majów (Jaina 600-900 n.e.). Wystawa czasowa 429

Bursztyn – Złoto Bałtyku. Wystawa czasowa 433

Barbarzyńcy u bram

VI Międzynarodowa Sesja Naukowa Dziejów Ludów Morza Bałtyckiego 439

Archeologia w Muzeum Zachodniokaszubskim w Bytowie 443

Andrzej Janowski

Co odkrył Alfred Rowe na „Diabelskiej Grobli” w Trzebawiu? What did Alfred Rowe find on the “Devilish Causeway” in Trzebawie?

The article is an attempt to reinterpret the function of a stone feature found in 1934 that was previously interpreted in the literature as an early medieval Slavic cult place on the peninsula of the Woświn lake. The paper is based on archive materials stored in the National Museum in Szczecin.

Key words: stronghold, Trzebawie, West Pomerania, Middle Age, archival research

Słowa kluczowe: grodzisko, Trzebawie, Pomorze Zachodnie, średniowiecze, badania archiwalne

Wieś Trzebawie (niem. Altenfliess) położona jest na Pojezierzu Ińskim, na prawym brzegu największego jeziora w dorzeczu Regi, o nazwie Woświn. Stanowisko archeologiczne nr 1 (AZP 28-14/1)¹, określane w literaturze jako grodzisko, zlokalizowane jest w północnej części rozległego półwyspu, wcinającego się ok. 400 m w głąb południowej partii jeziora (ryc. 1). Półwysp ten znany jest pod lokalną nazwą „Diabelska Grobla” (niem. *Teufelsdamm*). Struktura interpretowana jako grodzisko ma obecnie kształt regularnego czworoboku o zaokrąglonych narożnikach. Jego wymiary na osi S-N wynoszą około 67 m, a na osi W-E około 62 m. Płaszczyzna *plateau* wyniesiona jest o około 3 m ponad jego podstawę, przy czym w części południowej i północnej czytelne są dodatkowo niewielkie wyniesienia² o około 0,5 m. *Plateau* ma wymiary 57 × 45 m. Na południe od czworobocznej platformy znajduje się obniżenie o szerokości około 3 m i głębokości około 3 m (do poziomu podstawy platformy), a za nim podkowiasta w kształcie struktura (wał obronny?) o szerokości około 30 m i wysokości 4 m. Dodatkowo analogiczne struktury, choć nieco mniejszych rozmiarów, czytelne są także na wschód i zachód od platformy.

Pierwsze wzmianki o omawianym półwyspie na jeziorze Woświn znaleźć można już w 1784 roku (por. Brüggemann 1784, 284), choć w tym przypadku związane są one z legendą o moście prowadzącym rzekomo z półwyspu na drugą

¹ Obiekt wpisany jest do rejestru zabytków (nr rejestru 621, por. Jaskanis 1998, 197, nr 4783).

² Niewykluczone, że są to pozostałości hałd z badań poniemieckich.

stronę jeziora. W podobnym kontekście o miejscu tym wspominają także późniejsi autorzy, choć wśród tych rozważań pojawiają się także informacje i przypuszczenia o istnieniu tu grodziska (por. Giesebrecht 1845, 180; Jahn 1889, 299; Walter 1889, 9 nr 45). W 1934 roku przeprowadzono pierwsze i jedyne, jak dotąd, badania wykopaliskowe na terenie półwyspu „Diabelska Grobla”. Ich autorem był Alfred Rowe, ówczesny dyrektor Muzeum Powiatowego w Łobzie (*Kreisheimatmuseum in Labes*). Wyniki tych prac nie zostały niestety przez niego opublikowane i choć piszący później o tym regionie badacze niemieccy: H.-J. Eggers (1960, 33-34, 43, nr 139; 1978, 269-270, nr 139) i H. Hinz (1988, 13) wspominają o „Diabelskiej Grobli”, nie informują o badaniach A. Rowego. Po II wojnie światowej dokumentacja i materiały z wykopalisk A. Rowego trafiły do ówczesnego Muzeum Pomorza Zachodniego w Szczecinie. Jako pierwszy informacje wynikające z tych prac wykorzystał R. Rogosz (1971, 45), który zapisał, że *Grodzisko to było częściowo badane w 1934 roku, kiedy to odkryto partie średniowiecznych murów kamiennych zapewne późniejszego zamku oraz szereg warstw z ceramiką typowo słowiańską. W przybliżeniu grodzisko wydatowano na VIII-XIV wiek. Znacznie ostrożniejszy w ustaleniach był W. Łosiński, który chronologię obiektu określił ogólnie na wczesne i późne średniowiecze (Łosiński 1982, 228, nr 726). Wprowadzenie omawianego stanowiska do szerszego obiegu naukowego zawdzięczamy dopiero pracy W. Filipowiaka z 1993 roku. Badacz ten w pełniejszy sposób przedstawił wyniki przedwojennych prac i opublikował szkic z lokalizacją badań A. Rowego oraz plan odkrytych przez niego konstrukcji. Z publikacji można się dowiedzieć, że w północno-zachodniej części gródka odsłonięto kamienne fundamenty czworokątnej budowli o rozmiarach 10 × 11 m, wykonane z dużych głazów narzutowych niełączonych zaprawą (ryc. 2-5). Wewnątrz budowli, w jej południowej części zachował się zespół mniejszych kamieni, wśród których odkryto półkolistą płamę o rozmiarach 50 × 60 cm, będącą przypuszczalnie pozostałością po słupie. Wnętrze budynku posiadało gliniane klepisko, a z odkrytych warstw pochodzą fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej, którą można datować na X-XII wiek, i późnośredniowiecznej z XIII/XIV stulecia, a także nóż żelazny, podkowa, 3 groty strzał, gwoździe, rogowa rękojeść i kości zwierzęce. Około 2/3 fragmentów ceramiki zebrano z klepiska-podłogi. W południowo-wschodniej części gródka (poza budowlą) w jamie znaleziono kości zwierzęce. Natomiast z podwała pochodzą wyłącznie fragmenty ceramiki wczesnośredniowiecznej (Filipowiak 1993, 42-45).*

Przedstawiony opis bardzo wiernie oddaje informacje zawarte w notatkach A. Rowego (por. Archiwum MNS,teczka nr 895). Dużo istotniejsza jest jednak zaproponowana przez W. Filipowiaka odważna, i całkowicie odmienna od propozycji R. Rogosza, interpretacja funkcji konstrukcji kamiennej, która zaważyła w znaczący sposób na dalszych „losach” stanowiska. Według tego badacza obiekt

w Trzebawiu uznać można za słowiańskie miejsce kultu, za czym przemawia, jego zdaniem, także sama nazwa miejsca „Diabelski Półwysep”, która ma być związana z walką chrześcijaństwa z pogaństwem (Filipowiak 1993, 44). Wkrótce po opublikowaniu hipoteza o związku kamiennej konstrukcji z religią pogańską i traktowanie jej jako pozostałości budowli o przeznaczeniu kultowym została podana w wątpliwość przez L.P. Słupeckiego (1994, 119). Badacz ten zwrócił uwagę zwłaszcza na dwa aspekty. Pierwszym z nich była konstrukcja, niespotykana w słowiańskich budowlach o przeznaczeniu kultowym, a drugim chronologia – obecność materiałów późnośredniowiecznych. Nie licząc głosu L.P. Słupeckiego, hipoteza o istnieniu na półwyspie jeziora Woświn słowiańskiego miejsca kultu spotkała się z aprobatą środowiska naukowego i bez zastrzeżeń zawarto ją chociażby w najnowszym opracowaniu religii pogańskiej na Pomorzu (Kajkowski, Kuczkowski 2010, 100, ryc. na s. 89). Janusz Cieślik (2010, 44, 49-50) w podsumowaniu stanu badań nad miejscami kultu pogańskiego na ziemiach polskich umieścił Trzebawie w grupie, którą nazwał *relikty interpretowane jako pozostałości budowli pełniących funkcję świątyń lub budynków o specjalnej funkcji społecznej, związanych w pewnym zakresie z kultem*, na równi z odkryciami z Wolina, Ostrowa Tumskiego we Wrocławiu czy Góry Chełmskiej koło Koszalina.

Czy jednak istotnie konstrukcję trzebawską łączyć należy z wczesnym średniowieczem i uznawać za miejsce kultu? W ramach realizowanego przez Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Szczecinie projektu badawczego poświęconego przemianom osadnictwa w dorzeczu Regi przeanalizowano dostępne materiały źródłowe z badań A. Rowego, a wyniki tych analiz nakazują krytycznie spojrzeć na dotychczasowe próby interpretacji chronologii, a zwłaszcza funkcji tego niezwykle interesującego obiektu.

W zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie znajduje się 11 kartonów z materiałami źródłowymi z miejscowości Trzebawie, stan. 1 (tab. 1). Dziesięć z nich zawiera zabytki z badań A. Rowego w 1934 roku (A/8617-8625, A/12647), a jeden zabytki przekazane w 1980 roku przez pana Eugeniusza Kosteckiego (A/21833).

Tabela 1. Trzebawie, gm. Węgorzyno. Zestawienie materiałów źródłowych z grodziska w zbiorach Muzeum Narodowego w Szczecinie

Table 1. Trzebawie, Węgorzyno commune. List of the source materials from the stronghold in the collection of the National Museum in Szczecin

Nr inw. obecny Current inventory number	Nr niemiecki German number	Badania Excavations	Ceramika Pottery			Zabytki wydzielone Finds	Kości zwierzęce Animal bones	Inne Others
			star. Prehistory	wś Early Middle Age	pś Late Middle Age			
A/8617	M.122	A. Rowe 1934 rok				kulka gliniana	1	
A/8618	M.121	A. Rowe 1934 rok				nóż z rękojeścią z poroża (ryc. 6:1)		
A/8619	M.112	A. Rowe 1934 rok		20 (ryc. 6:2c-d)	13 (ryc. 6:2a-b, e-g)			
A/8620	M.117	A. Rowe 1934 rok		4 (ryc. 7:1)	1			13 fragm. polepy; 1 węgiel drzewny
A/8621	M.115	A. Rowe 1934 rok		2	5 (ryc. 7:2)			
A/8622	M.116	A. Rowe 1934 rok		101 (ryc. 8)	3		4	3 fragm. polepy; 6 kamieni
A/8623	M.113	A. Rowe 1934 rok					14	
A/8624	M.111	A. Rowe 1934 rok	1 ?	121 (ryc. 9a-i)	2	fragm. przędlika (ryc. 9j)	51	
A/8625		A. Rowe 1934 rok	1 ?				165	
A/12647	M.123	A. Rowe 1934 rok?				21 przedmiotów żelaznych (ryc. 10-11)		
A/21833		Dar E. Kosteckiego 1980 rok	1 ?	7 (ryc. 12b-c)	21 (ryc. 12a)	9 przedmiotów żelaznych (ryc. 13)	1	grudka węgli drzewnych; 3 żuźle
RAZEM Total			3 ?	254	45	33	236	

Wśród materiałów źródłowych przechowywanych w Muzeum Narodowym w Szczecinie znajduje się łącznie 301 fragmentów ceramiki, z czego 3 fragmenty przyporządkować należy przypuszczalnie do pradziejów, 253 do wczesnego średniowiecza i 45 do późnego średniowiecza.

Ceramika wczesnośredniowieczna z badań A. Rowego to zbiór złożony z fragmentów 39 wylewów, 198 brzuśców oraz 9 den. Wśród górnych partii naczyń zdecydowanie dominują fragmenty częściowo obtaczane, które pochodzą z na-

czyn rodziny typów D w klasyfikacji W. Łosińskiego i R. Rogosza (1986a) – 24 egzemplarze (ryc. 6:2e; 7:1a-c; 8b-f; 9a-c, e-h). Cztery fragmenty pochodzą z całkowicie obtaczanych garnków rodziny typu G (ryc. 6:2b, f; 8a; 9d), a 5 kolejnych z naczyń G lub J. W zbiorze tym znajduje się także fragment misy częściowo obtaczanej rodziny typu P (ryc. 8j), oraz 5 fragmentów o nieokreślonej przynależności. Z kolei wśród 9 fragmentów den 5 to okazy całkowicie obtaczane, wklęsłe z pierścieniem przydennym (ryc. 8g, i), a 4 to dna częściowo obtaczane płaskie (ryc. 8h). Wśród ułamków brzuśców zauważyć można zbliżone proporcje pomiędzy okazami częściowo a całkowicie obtaczanymi.

Wśród fragmentów podarowanych przez Eugeniusza Kosteckiego jest 7 ułamków ceramiki wczesnośredniowiecznej, w tym fragmenty: wylewów naczyń rodziny typu D (ryc. 12b), G (ryc. 12c) i J (ryc. 12e), 2 brzuśców i 2 den w tym jednego całkowicie obtaczanego, wklęsłego z pierścieniem przydennym (ryc. 12d).

Fragmentów ceramiki późnośredniowiecznej jest zdecydowanie mniej: 24 pochodzą z badań A. Rowego, a 21 przekazał E. Kostecki. W zbiorze z 1934 roku są 22 ułamki ceramiki stalowoszarej (ryc. 6:2c-d; 7:2) i 2 ceramiki tradycyjnej (ryc. 7:1d; 9i). Spośród 5 wylewów stalowoszarych 2 mają brzeg uformowany w dzióbek i są przypuszczalnie fragmentami dzbanów (ryc. 6:2d; 7:2c), 2 kolejne to wylewy garnków z płaskim dnem (ryc. 7:2a-b), a 1 to górna część garnka z kulistym dnem (ryc. 6:2c).

Na dar E. Kosteckiego składają się z kolei ułamki 2 silnie rozdrobnionych naczyń z kulistym dnem (ryc. 12a) oraz niewielki fragment brzuśca wczesnej kamionki siegburskiej.

Grupa tzw. zabytków wydzielonych obejmuje łącznie 33 przedmioty, jednak tylko 3 z nich posiadają przybliżoną lokalizację, są to: nóż żelazny z rękojeścią z poroża (A/8618, ryc. 6:1) z „budynku głównego”, gliniana kulka (A/8617) z „wałtu głównego” i przęślik gliniany (A/8624, ryc. 9j) z „przedwała”. Miejsce odkrycia pozostałych nie jest bliżej określone, przy czym 21 pochodzi przypuszczalnie z badań A. Rowego, a 9 jest darem E. Kosteckiego. Wyróżnić można wśród nich przedmioty żelazne: 2 groty bełtów (A/12647, ryc. 10b; A/21833, ryc. 13b), płytkę pancerza (A/12647, ryc. 10a), nóż (A/21833, ryc. 13h), sprzączkę (A/21833, ryc. 13a), podkowę (A/12647, ryc. 10d), świecak do osadzenia łuczywa (A/12647, ryc. 10e), 2 wrzecionowate trzpienie (A/12647, ryc. 10g; A/21833, ryc. 13c), 8 gwoździ (A/12647, ryc. 11), 4 sztabki (A/12647, ryc. 10i, k-m; A/21833, ryc. 13g), 3 taśmy (A/12647, ryc. 10h, j; A/21833, ryc. 13i); 3 pręty (A/12647, ryc. 10f; A/21833, ryc. 13d, f) i przedmiot o nieokreślonym przeznaczeniu (A/21833, ryc. 13e).

Jak wspomniałem wcześniej, poważnym ograniczeniem w interpretacji opisanych zbiorów ceramiki i pozostałych przedmiotów jest nieprecyzyjna lokalizacja, a także niejasna geneza i sposób ich pozyskania. Obniża to oczywiście wartość poznawczą źródeł, ale pomimo, iż nie można traktować ich jako zespołów zwartych, to nawet w obecnym stanie niosą szereg cennych informacji, całość już na

pierwszy rzut oka stwarza bowiem wrażenie trzech rozłącznych chronologicznie zbiorów. Pierwszy, najstarszy, to trzy fragmenty ceramiki pradziejowej. Kolejny łączyć należy już z okresem średniowiecza, ale w świetle dotychczasowej wiedzy o rozwoju garncarstwa zachodniopomorskiego wykluczyć należy możliwość jednoczesnego użytkowania naczyń częściowo obtaczanych wraz z ceramiką stalowoszarą i naczyniami kamionkowymi. Tym samym uznać należy, że mamy tu do czynienia z dwoma różnymi czasowo zbiorami. Starszym wczesnośredniowiecznym i młodszym późnośredniowiecznym. Pierwszy, który datować można jedynie w szerokich ramach, obejmuje ceramikę wczesnośredniowieczną. Według W. Filipowiaka (1993, 43) pochodzi ona z X-XII wieku, choć w zasadzie brak podstaw do takiego zawężenia, jeżeli brak danych, czy naczynia typów D i G oraz J były współużytkowane³.

Młodszy zbiór ma według W. Filipowiaka (1993, 43) pochodzić z XIII/XIV stulecia i hipoteza ta wydaje się w pełni uzasadniona. W zbiorze tym najbardziej precyzyjnym wyznacznikiem chronologii jest fragment wczesnej kamionki siegburskiej, naczynia o takich cechach wytwarzane były bowiem w stosunkowo krótkim czasie – od około połowy XIII do przełomu 3-4 ćwierci XIV wieku (por. Rębkowski 1995, 43-44, ryc. 4). W takie ramy chronologiczne z powodzeniem wpisują się pozostałe elementy zbioru – naczynia z kulistym dnem (por. Lüdtkke 1985, Abb. 16, typ krawędzi 20), dzbany oraz garnki stalowoszare (por. Rębkowski 1995, 31-33, ryc. 11-12). Późnośredniowieczne są też odkryte w Trzebawiu militaria. Kusza pojawiła się w Polsce pod koniec XII wieku i szeroko upowszechniła w następnych stuleciach (Nowakowski 1991, 78). Dwa groty bełtów zaopatrzone w tuleje nie mogą być zatem starsze niż z XII/XIII stulecia.

Nieco więcej argumentów do ustaleń chronologicznych przynosi kolejny zabytek – fragment pancerza, tzw. płat. Ten rodzaj osłony ciała pojawił się około połowy XIII wieku i używano go w XIV, a sporadycznie także w XV stuleciu, choć wówczas był już archaizmem (por. Nowakowski 1991, 98-99; Marek 2008, tu starsza literatura). Z kolei podkowa końska reprezentuje typ VI/2 wg J. Kaźmierczyka (1978, 89-97, ryc. 26-27), popularny w 2. połowie XIII – XIV wieku. Z tego okresu pochodzi też świecak, czyli uchwyt do osadzenia łuczywa (por. m.in. Polak 1996, 234). Pozostałe zabytki nie posiadają wartości jako wyznaczniki chronologii i nie można ich precyzyjnie datować.

Przedstawione ustalenia są zasadniczo zgodne lub niewiele różnią się od zaprezentowanych przez W. Filipowiaka. Zasadnicze rozbieżności dotyczą natomiast powiązania odsłoniętych relikwów kamiennych z wyróżnionymi fazami chronologicznymi, a co się z tym wiąże – z przypisaniem im konkretnej funkcji.

³ Gdyby tak było, to zbiór ten należy łączyć z 3 podfazą III fazy rozwoju garncarstwa zachodniopomorskiego, przypadająca na lata 40. X wieku do lat 80. tego stulecia (por. Łosiński, Rogosz 1986b, 55-56; Dworaczyk 2003, 259).

Z opisu na metryczkach wynika, że materiały przechowywane w MNS pochodzą z co najmniej czterech różnych lokalizacji (tab. 2). Pod nazwą *Hauptbau* (A/8618, 8619, 8625) kryje się zapewne odkryta przez A. Rowego czworoboczna konstrukcja kamienna. W świetle zachowanej dokumentacji wątpliwości nie budzi również identyfikacja terminu *Vorwall* (A/8624) z półkolistym wyniesieniem na południe od tej konstrukcji. Z kolei określenie *Grube am Sudwall* (A/8620, 8622) dotyczy zapewne miejsca opisanego na planie opublikowanym przez W. Filipowiaka (1993, ryc. 30) jako „Dół-jama” (por. ryc. 2). Kwestią otwartą pozostaje identyfikacja terminu *Hauptwall* (A/8617), być może jest to nasyp, na którym znajdowała się kamienna konstrukcja.

Tabela 2. Trzebowie, gm. Węgorzyno. Zestawienie materiałów źródłowych z poszczególnych części grodziska z badań A. Rowego

Table 2. Trzebowie, Węgorzyno commune. List of the source materials from the separate parts of the stronghold from A. Rowe's excavations.

Nr inw. Inventory number	Ceramika pradziejowa Prehistoric pottery	Ceramika wś Early medieval pottery	Ceramika pś Late Medieval pottery	Zabytki wydzielone Finds	Kości zwierzęce Animal bones	Inne Others
<i>Hauptwall</i>						
A/8617				kulka gliniana	1	
<i>Hauptbau</i>						
A/8618				nóż z rękojeścią z poroża		
A/8619		20	13			
A/8625	1 ?				165	
<i>Sudwall</i>						
A/8620		3	1			13 fragm. polepy 1 węgiel drzewny
A/8622		101	3		4	3 fragm. polepy 6 kamieni
<i>Vorwall</i>						
A/8624	1 ?	121	2	fragment przęslika	51	
Bez bliższej lokalizacji						
A/8621		2	5			
A/8623					14	
A/12647				21 przedmiotów żelaznych		

We wszystkich wskazanych lokalizacjach, z wyjątkiem ostatniej, oprócz materiałów wczesnośredniowiecznych odkryto też źródła z późnego średniowiecza, wydaje się więc, że ich obecność nie jest przypadkowa, a ich występowanie uznać należy za ślad użytkowania danego miejsca w określonym czasie. Warto w tym

miejscu zwrócić uwagę na fakt, że proporcjonalnie najwięcej materiałów późnośredniowiecznych pozyskano w obrębie rzekomo wczesnośredniowiecznej konstrukcji kamiennej domniemanej budowli kultowej. Nie wiemy nic o stratygrafii tego miejsca, ale jak wynika z zachowanych zdjęć (ryc. 4-5), budowla zalegała bardzo płytko pod ziemią. Konfiguracja terenu uniemożliwiała prowadzenie w tym miejscu prac rolniczych, płytkie zaleganie reliktywów nie jest zatem związane ze zniszczeniem stanowiska, ale z rzeczywistym ich posadowieniem. Wątpliwości budzi także sama konstrukcja budowli z użyciem kamieni. Ponadto brak, oprócz jednego, śladów po pionowych elementach drewnianych sugeruje zastosowanie konstrukcji zrębowej, podczas gdy wszystkie słowiańskie budowle, którym przypisano przeznaczenie kultowe, to bez wyjątku budynki drewniane o konstrukcji słupowej lub ramowej (por. Słupecki 1994, 119). Fakt ten nie jest argumentem ostatecznym, ale na pewno powinien być mocniej zaakcentowany. Z drugiej strony konfiguracja terenu w miejscu odkrycia budowli nie odpowiada też znanym przykładom wczesnośredniowiecznego budownictwa obronnego. Przypomnijmy, iż jest to czworoboczna platforma, której *plateau* znajduje się na wysokości korony osłaniającego ją półkolistego wału. Takie rozwiązania konstrukcyjne nie występowały we wczesnym średniowieczu, przy ówczesnym sposobie prowadzenia walki nie miały bowiem uzasadnienia strategicznego.

Rozwiązania takie znamy natomiast w dużej liczbie z okresu późniejszego pod nazwą „gródków stożkowatych” lub „dworów na kopcu” (por. Kajzer 1986; 1993, 102-108). W grupie tych obiektów bez trudu znaleźć można bliskie analogie do odkryć trzebawskich, tak pod względem rozplanowania i konfiguracji terenu, jak i sposobu konstrukcji budynków. Wymienić można tu chociażby budowle z Przeczna na ziemi chełmińskiej, Santoka czy Piekary pod Krakowem. We wszystkich tych przypadkach na czworobocznej podmurówce z kamienia i gliny (Przeczno 10,4 × 8,4 m; Santok 11 × 10 m; Piekary 12 × 12 m) wzniesiono obiekty drewniane w konstrukcji szachulcowej lub zrębowej (Kola 1991, 102-103, tu starsza literatura). Obiekty te interpretowane są jako budynki jednokondygnacyjne datowane na XIV-XV wiek. To samo rozwiązanie stosowano też w nieco wcześniejszych, XIII-wiecznych założeniach typu wieżowego w Raciążu (Kowalczyk 1986, 47) i Chmielnie (Lepówna 1998) na Pomorzu Gdańskim. W przypadku Trzebawia konstrukcja kamienna nie była ustawiona centralnie, jak ma to zwykle miejsce, ale w jednym z narożników. Ten sposób zagospodarowania przestrzeni jest rzadszy, ale też spotykany (por. Kola 1991, 103-105, 212).

Opisana wyżej dychotomia materiałów źródłowych oraz nietypowa dla słowiańskich obiektów kultowych konstrukcja i nietypowy dla wczesnośredniowiecznych założeń obronnych układ terenu skłaniają do wniosku, że platforma, na której odkryto fundament kamienny pochodzi, nie jak przypuszczano, z wczesnego średniowiecza, a on sam nie jest obiektem kultowym, ale powstała

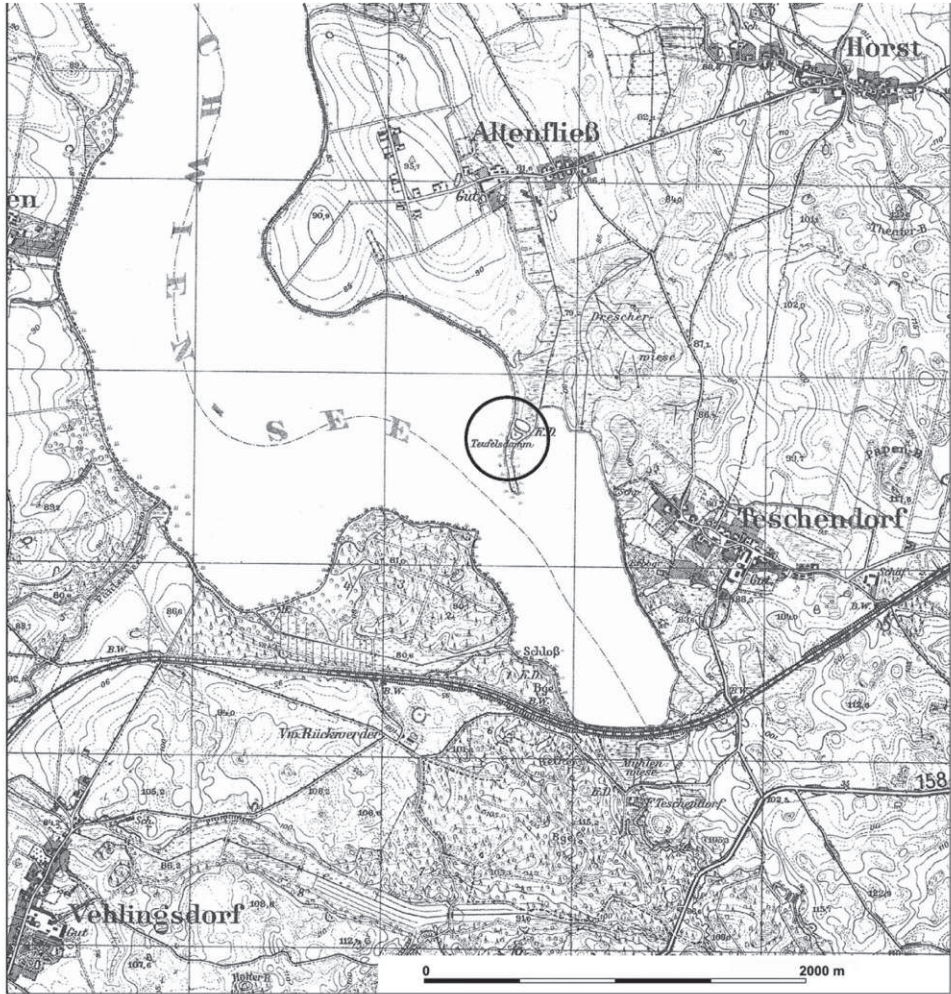
najwcześniej dopiero w 2. połowie XIII – XIV wieku i jest pozostałością obronnego dworu lub wieży na kopcu. Argumentem pośrednim jest obecność kilkunastu przedmiotów żelaznych powszechnie spotykanych w inwentarzach tego typu założen. Nie wyklucza to, rzecz jasna, istnienia w tym miejscu stanowiska wczesnośredniowiecznego. Materiały o takiej chronologii, zarejestrowane w nawarstwieniach platformy, pochodzą przypuszczalnie ze zniszczonych warstw kulturowych, które wykorzystano do jej usypania. Biorąc pod uwagę istnienie wałów odgradzających stożek, przypuszczać można nawet, że nasyp stożka wzniesiono na północnej partii wału obronnego starszego, wczesnośredniowiecznego grodziska. Dwory/gródki stożkowe często budowano, adaptując istniejące elementy obronne starszych założen (por. np. Olczak 1974).

W świetle przedstawionej argumentacji należy całkowicie zanegować hipotezę o związku konstrukcji kamiennej z „Diabelskiej Grobli” z wczesnym średniowieczem i z kultem pogańskim. Przy bliższych analizach moc traci także argument językoznawczy wysunięty przez W. Filipowiaka, a mianowicie, że nazwa *Teufelsdamm* ma związek z walką nowej religii z pogaństwem. Wbrew przypuszczeniom nazwa ta jest wytworem młodym. W opisie L.W. Brüggemanna z 1784 roku brak o niej jakiegokolwiek wzmianki (por. Brüggemann 1784, 284), a pojawia się dopiero wraz z legendą zanotowaną w XIX stuleciu przez U. Jahna (1889, 299), jej korzenie nie sięgają zatem zbyt głęboko w przeszłość. W folklorze Pomorza znaleźć można zresztą co najmniej 20 legend traktujących o „Diabelskich Groblach”, a pozostaje jeszcze szereg innych, posiadających podobną oś narracji (por. Łysiak 1998, 6-8).

Jeżeli zaprezentowana w niniejszym tekście reinterpretacja odkryć na „Diabelskiej Grobli” jest poprawna, to z mapy archeologicznej Pomorza Zachodniego skreślić należy niezwykle interesujący i ważny punkt, ale przybędzie w to miejsce inny, równie istotny. Drewniano-ziemne siedziby możnowładcze z przełomu wczesnego i późnego średniowiecza należą bowiem do najslabiej poznanych aspektów budownictwa obronnego tego regionu. Nikły stan rozpoznania i zainteresowania tym zagadnieniem ukazuje, wciąż aktualna mimo upływu blisko 20 lat, mapa opublikowana przez E. Wilgockiego (1993), którą uzupełnić można o zaledwie kilka obiektów (m.in. Dolice, Przywodzie: por. Nawroński 1974).

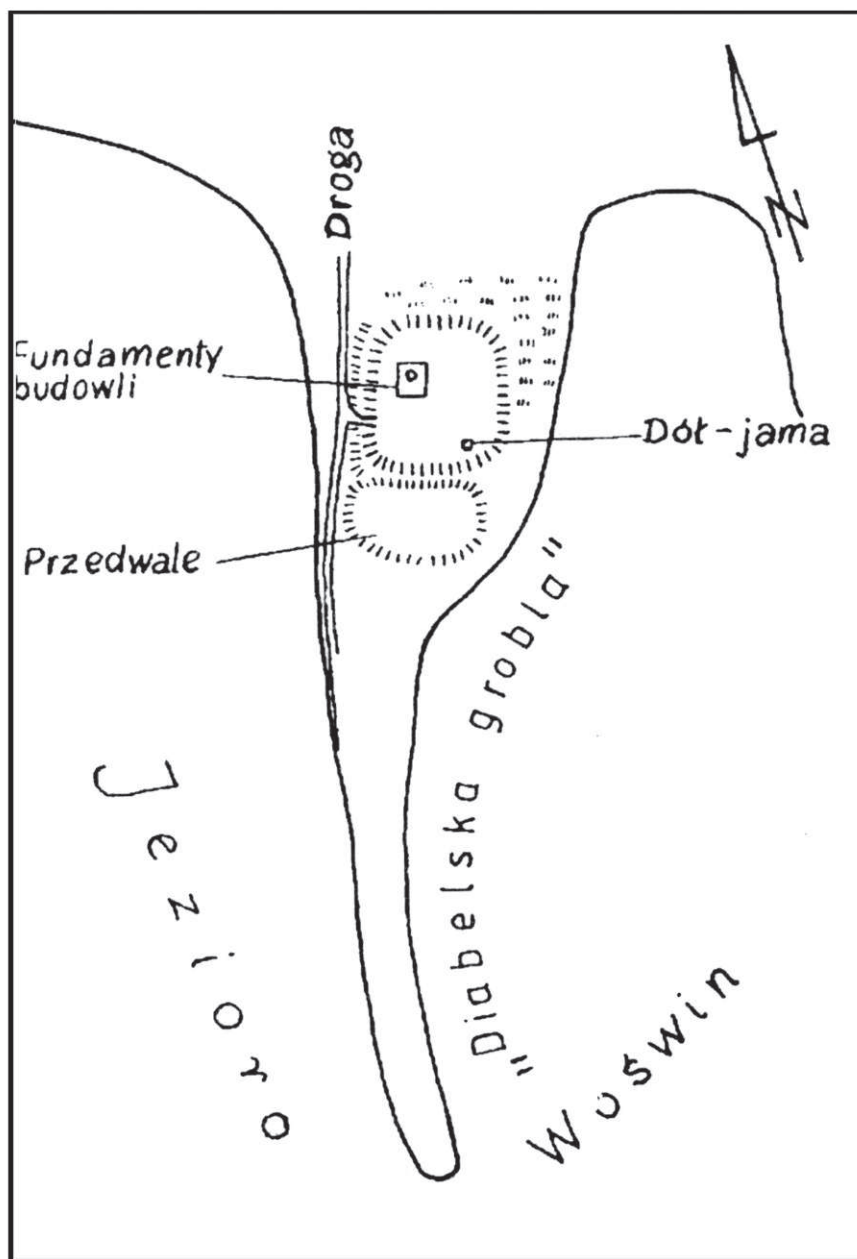
Odrębną kwestię stanowi określenie ewentualnych właścicieli trzebawskiego założenia. W. Filipowiak (1993, 44) zasugerował, że niemiecką nazwę Trzebawia – Altenfliess – łączyć należy z rycerskim rodem Oldenfläte (Oldenwlete) występującym przy Bogusławie IV. Istotnie, w otoczeniu księcia, ale nie tylko, w dokumentach z lat 1279-1299 pojawia się rycerz Johannes de Oldenvlete, był on jednak właścicielem wsi Altenfliess, która obecnie nazywa się Przyłęg i leży około 7 km na południowy-zachód od Strzelec Krajeńskich (por. CDB, 9), a zatem około 80 km na południe od Trzebawia.

Według dostępnych źródeł, w 1284 roku tereny wokół jeziora Woświn (*stagno Woswin*) znalazły się wśród 800 łanów nadanych w ziemi dobrskiej cystersom z Dünamünde (PUB II/2, 525, nr 1300). Z kolei od nich na początku XIV wieku zakupił je ród Wedłów (wg Ślaskiego 1960, 124) i przypuszczalnie to z ich działalnością wiązać należy powstanie siedziby, której reliktem jest kamienna konstrukcja.

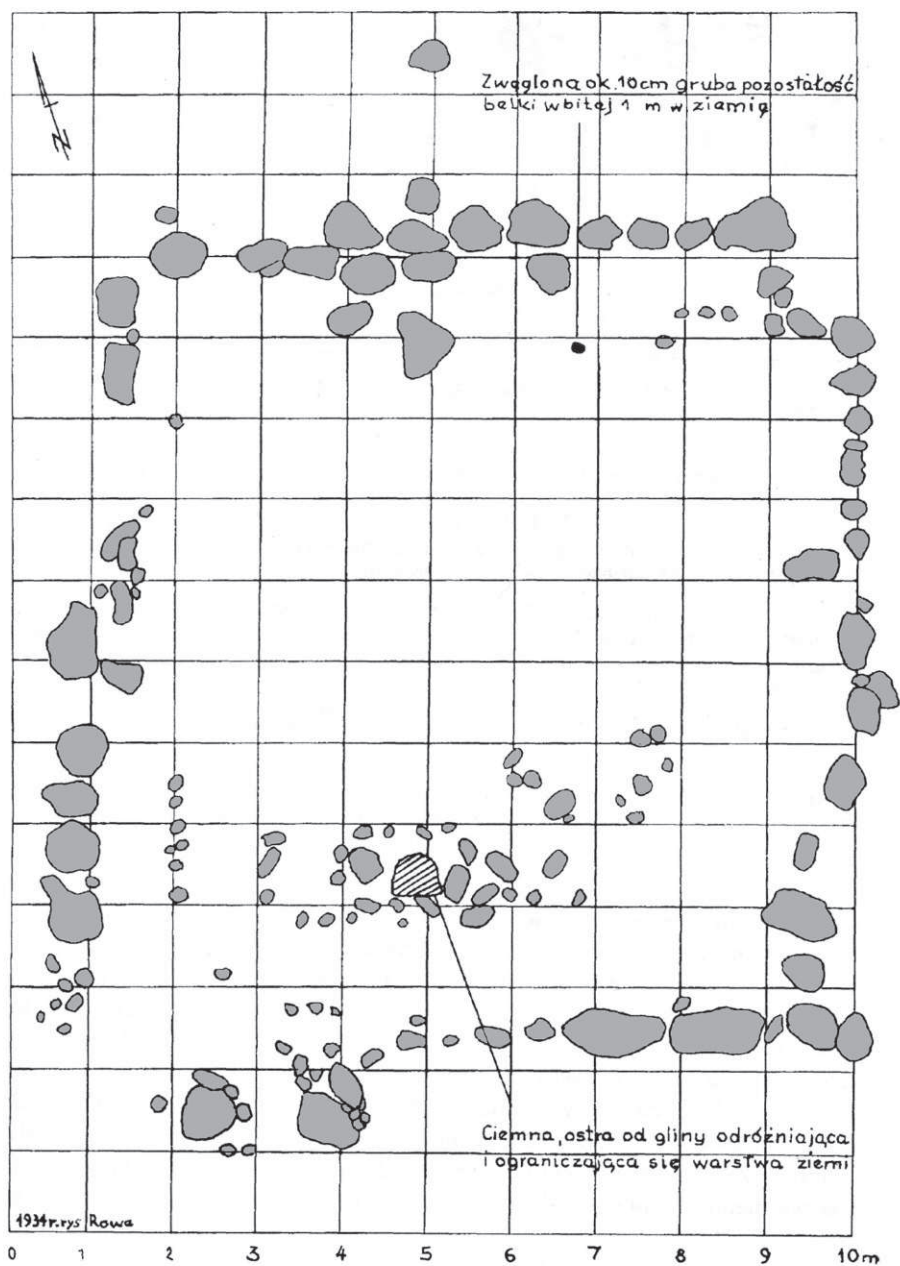
Ryc. 1. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Lokalizacja stanowiska na niemieckiej mapie z 1940 roku (Meßtischblatt arkusz 2458) (opr. A Janowski)

Fig. 1. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Site location on a German map from 1940 (Meßtischblatt sheet 2458) (drawn up by A. Janowski)

Ryc. 2. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Lokalizacja konstrukcji kamiennej odsłoniętej w 1934 roku przez A. Rowego (wg W. Filipowiaka 1993, ryc. 30) (opr. A. Janowski)

Fig. 2. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Location of the stone construction found by A. Rowe in 1934 (after W. Filipowiak 1993, fig. 30) (drawn up by A. Janowski)

Ryc. 3. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Konstrukcja kamienna odsłonięta przez A. Rowego w 1934 roku (wg W. Filipowiaka 1993, ryc. 31) (opr. A. Janowski)

Fig. 3. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Stone construction found by A. Rowe in 1934 (after W. Filipowiak 1993, fig. 31) (drawn up by A. Janowski)

Ryc. 4. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Konstrukcja kamienna odsłonięta przez A. Rowego w 1934 roku. Widok od S (wg Archiwum MNS, teczka nr 895) (opr. A. Janowski)

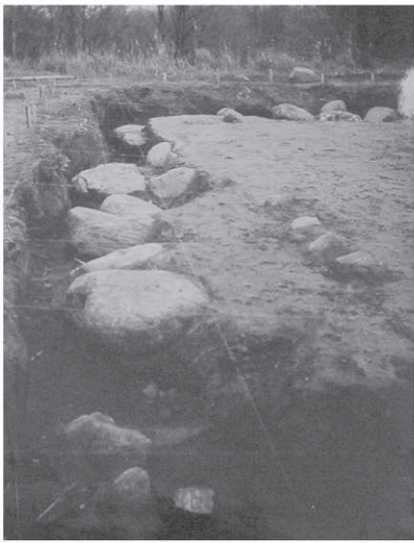
Fig. 4. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Stone construction found by A. Rowe in 1934. The view from S (after the MNS Archive, file no. 895) (drawn up by A. Janowski)

a

b

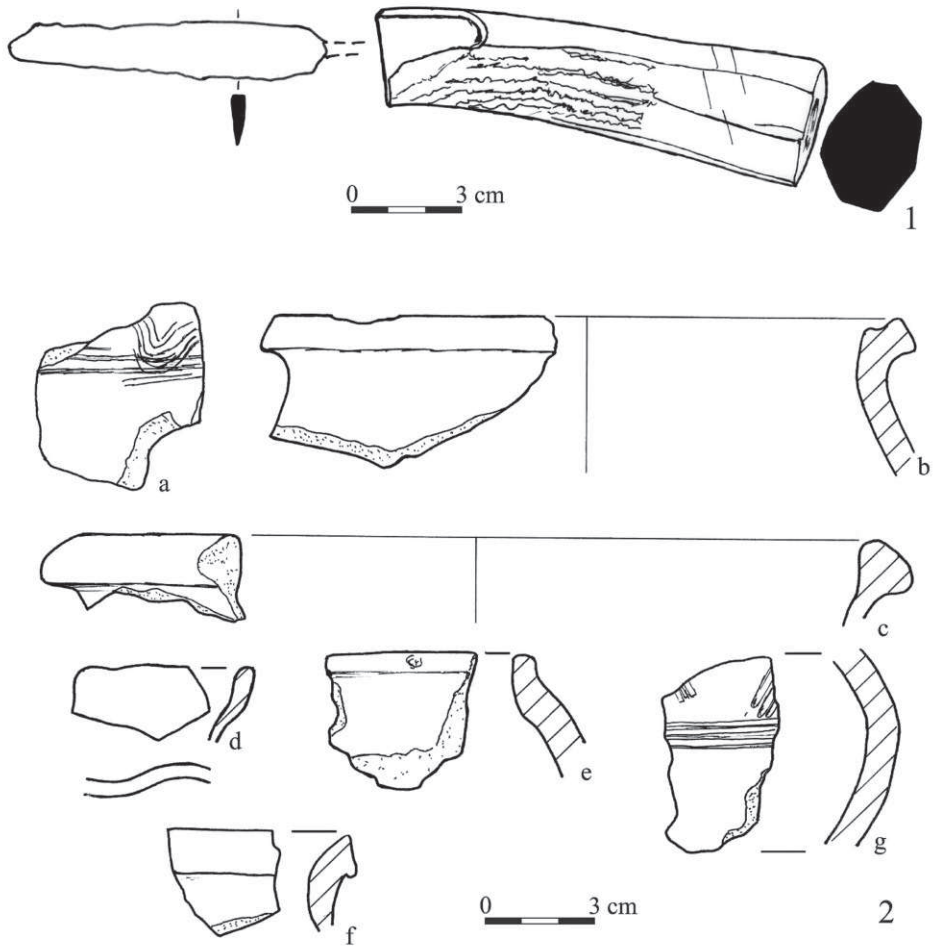
c

d

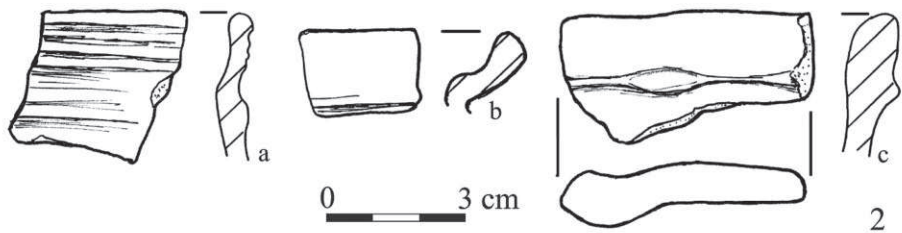
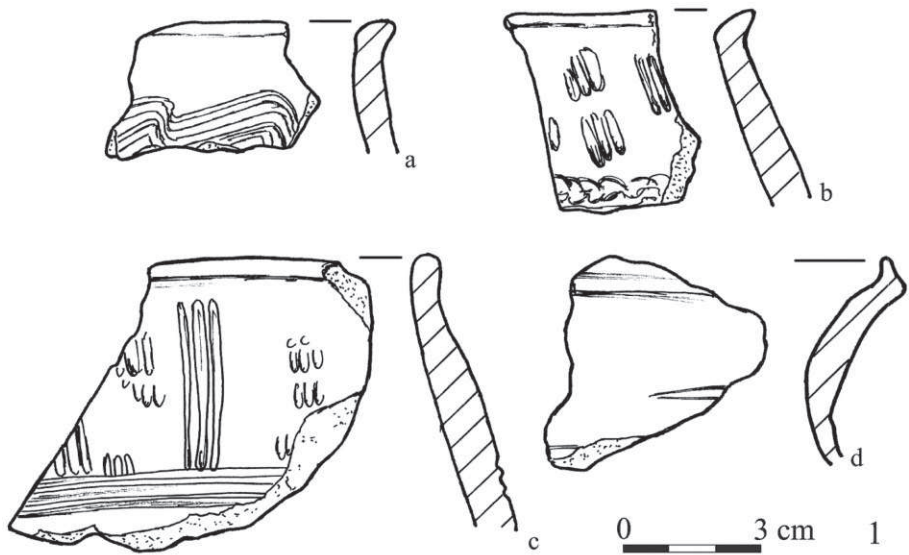
Ryc. 5. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Konstrukcja kamienna odsłonięta przez A. Rowego w 1934 roku. Legenda: a – ściana S, b – ściana E, c – ściana W, d – ściana N (wg Archiwum MNS, teczka nr 895) (opr. A. Janowski)

Fig. 5. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Stone construction found by A. Rowe in 1934. Key: a – wall S, b – wall E, c – wall W, d – wall N (after the MNS Archive, file no. 895) (drawn up by A. Janowski)

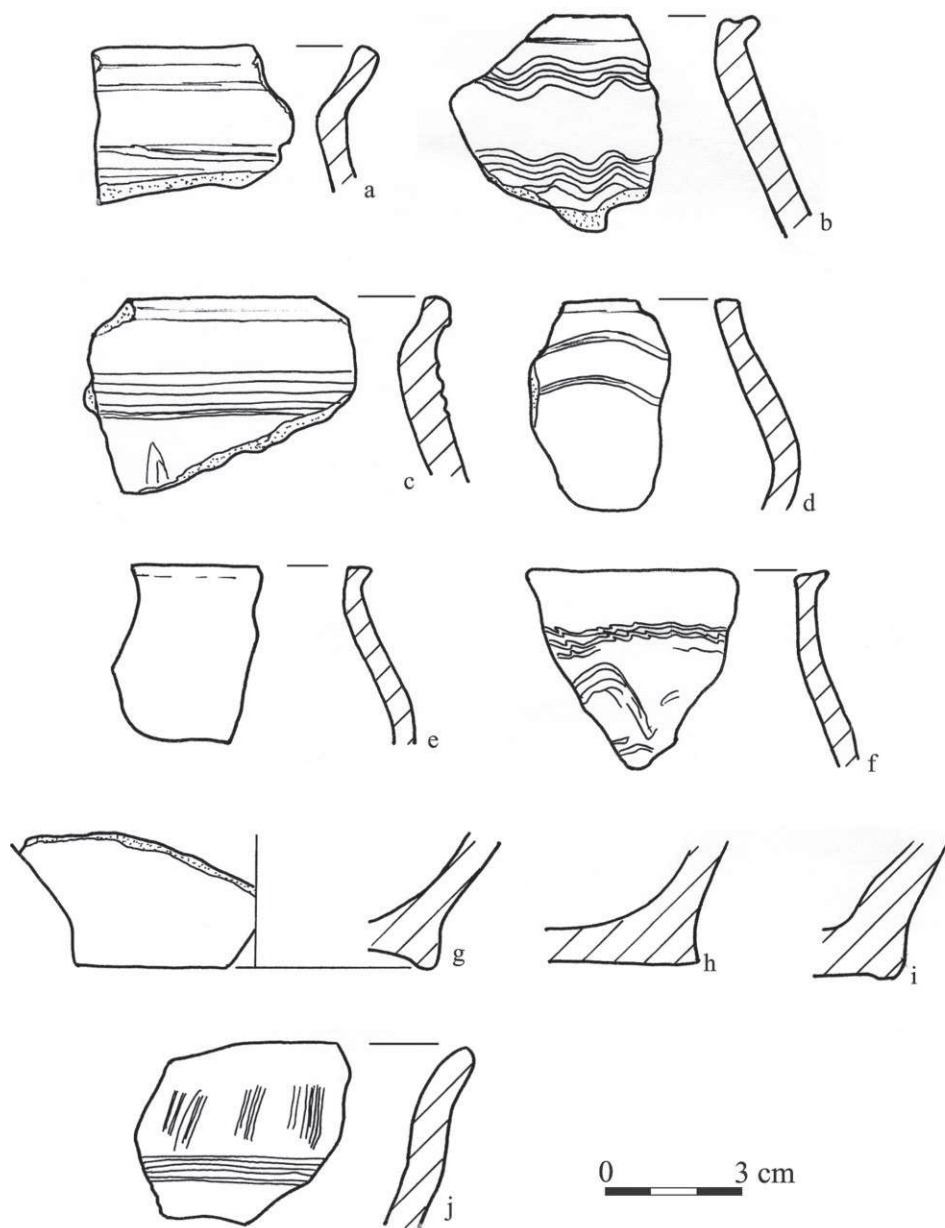
Ryc. 6. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Legenda: 1 – nóż z rękojeścią z poroża z badań A. Rowego w 1934 roku, nr inw. MNS A/8618; 2 – fragmenty ceramiki z badań A. Rowe'go w 1934 roku, nr inw. MNS A/8619 (rys. A. Janowski)

Fig. 6. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Key: 1 – knife with an antler hilt from A. Rowe's excavations in 1934, inventory number MNS A/8618; 2 – potsherds from A. Rowe's excavations in 1934, inventory number MNS A/8619 (drawn up by A. Janowski)

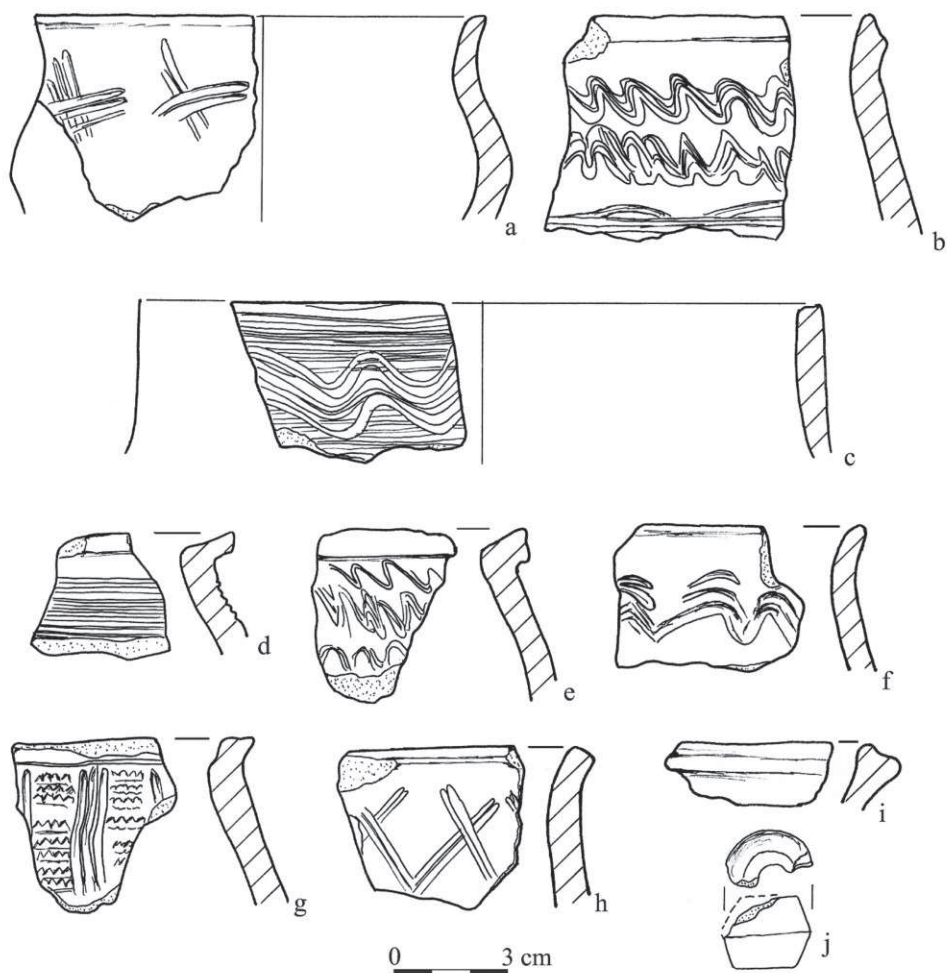
Ryc. 7. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Legenda: 1 – fragmenty ceramiki z badań A. Rowego w 1934 roku, nr inw. MNS A/8620; 2 – fragmenty ceramiki z badań A. Rowe'go w 1934 roku, nr inw. MNS A/8621 (rys. A. Janowski)

Fig. 7. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Key: 1 – potsherds from A. Rowe's excavations in 1934, inventory number MNS A/8620; 2 – potsherds from A. Rowe's excavations in 1934, inventory number MNS A/8621 (drawn up by A. Janowski)

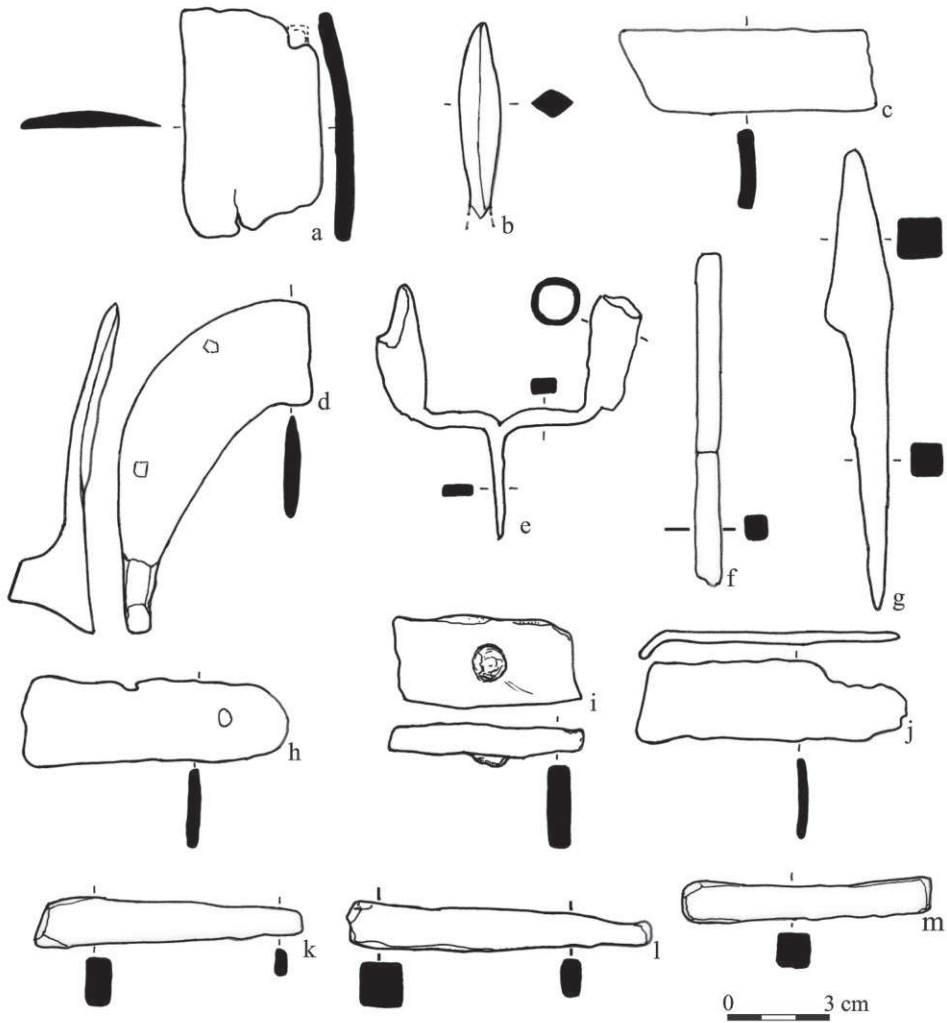
Ryc. 8. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Fragmenty ceramiki z badań A. Rowego w 1934 roku, nr inw. MNS A/8622 (rys. A. Janowski)

Fig. 8. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Potsherds from A. Rowe's excavations in 1934, inventory number MNS A/8622 (drawn up by A. Janowski)

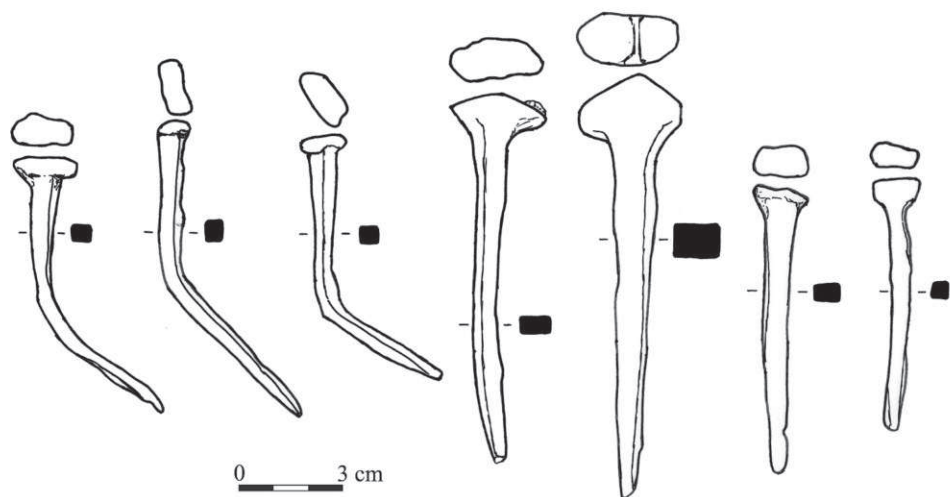
Ryc. 9. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Fragmenty ceramiki (a-i) i przęślik (j) z badań A. Rowego w 1934 roku, nr inw. MNS A/8624 (rys. A. Janowski)

Fig. 9. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Potsherds (a-i) and a spindle whorl (j) from A. Rowe's excavations in 1934, inventory number MNS A/8624 (drawn up by A. Janowski)

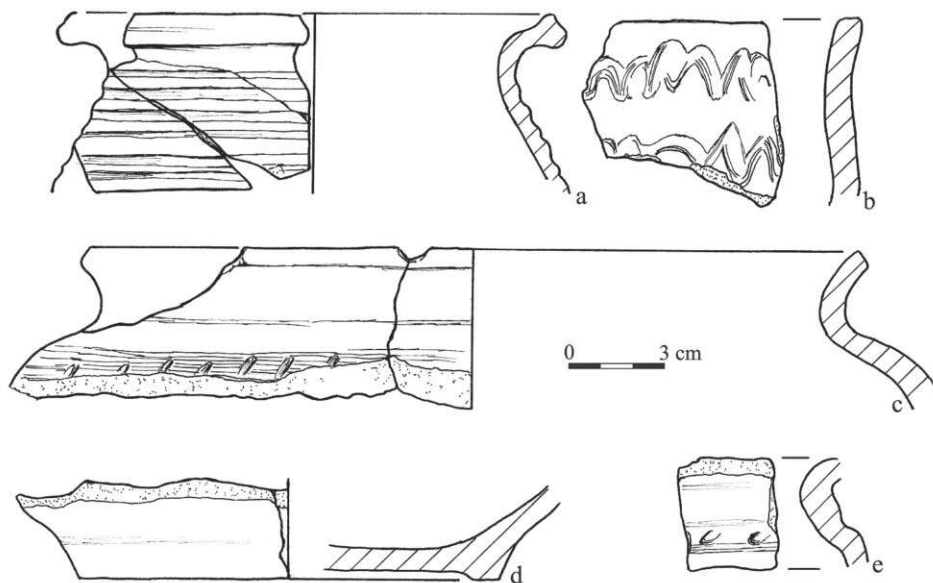
Ryc. 10. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Przedmioty żelazne, nr inw. MNS A/12647 (rys. A. Janowski)

Fig. 10. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Iron objects, inventory number MNS A/12647 (drawn up by A. Janowski)

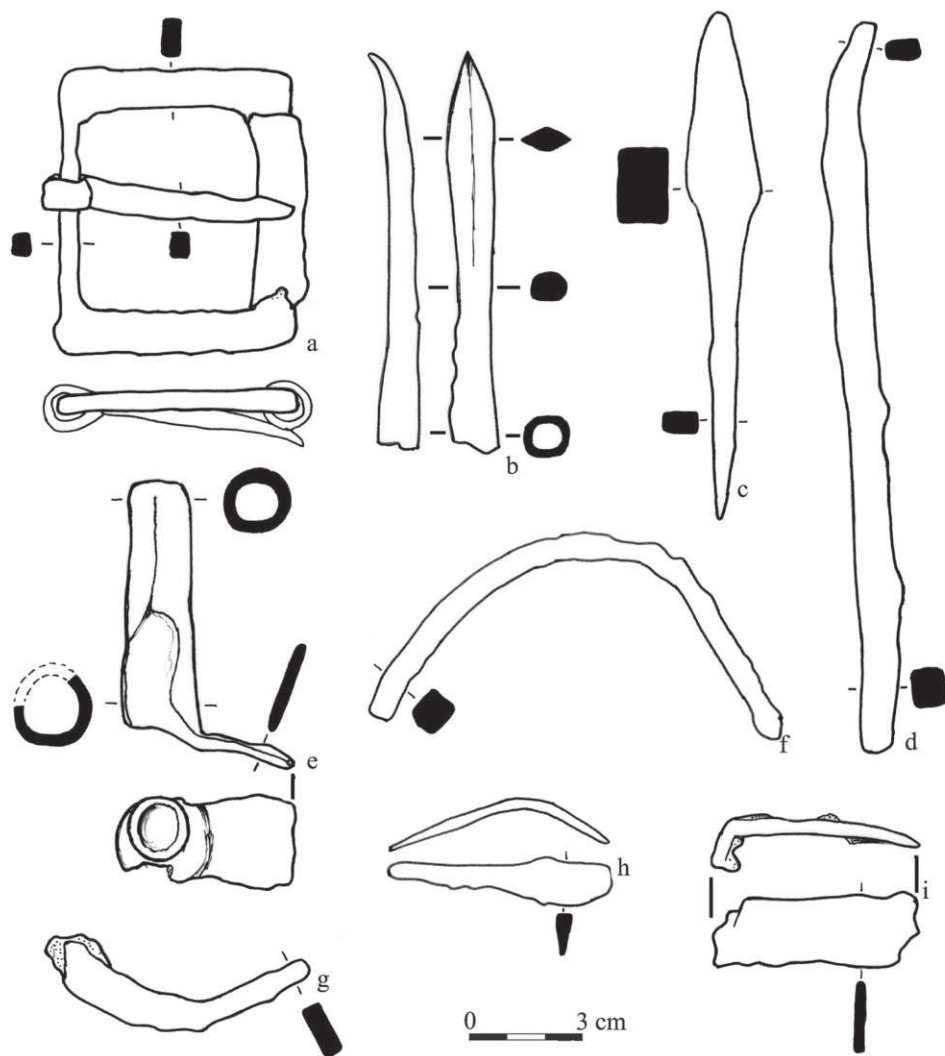
Ryc. 11. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Gwoździe żelazne, nr inw. MNS A/12647 (rys. A. Janowski)

Fig. 11. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Iron nails, inventory number MNS A/12647 (drawn up by A. Janowski)

Ryc. 12. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Fragmenty ceramiki przekazane 4 lipca 1980 roku przez E. Kosteckiego, nr inw. MNS A/21833 (rys. A. Janowski)

Fig. 12. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Potsherds handed over by E. Kostecki on 4 July 1980, inventory number MNS A/21833 (drawn up by A. Janowski)

Ryc. 13. Trzebawie, gm. Węgorzyno, stan. 1. Przedmioty żelazne przekazane 4 lipca 1980 roku przez E. Kosteckiego, nr inw. MNS A/21833 (rys. A. Janowski)

Fig. 13. Trzebawie, Węgorzyno commune, site 1. Iron objects handed over by E. Kostecki on 4 July 1980, inventory number MNS A/21833 (drawn up by A. Janowski)

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

- CDB** *Riedel's Codex diplomaticus Brandenburgensis. Sammlung der Urkunden, Chroniken und sonstigen Geschichtsquellen für die Geschichte der Mark Brandenburg und ihrer Regesten*, Bd.1, opracowanie M.W. Heffter.
- PUB** II, 1881, Pommersches Urkundenbuch, t. II, wyd. Prümers, Stettin.

LITERATURA

Brüggemann L.W.

- 1784 *Ausführliche Beschreibung des gegenwärtigen Zustandes des Königl. Preußischen Herzogthums Vör- und Hinter-Pommern*, Teil II, Bd. 1, Stettin.

Cieślik J.

- 2010 *Uwagi o stanie badań nad miejscami kultu pogańskiego Słowian na ziemiach polskich*, (w:) *Sacrum pogańskie – Sacrum chrześcijańskie. Kontynuacja miejsc kultu we wczesnośredniowiecznej Europie Środkowej*, red. K. Bracha, C. Hadamik, Warszawa, 27-80.

Dworaczyk M.

- 2003 *Periodisierung der frühmittelalterlichen Keramik aus Szczecin (Polen) im Lichte der Ergebnisse der dendrochronologischen Untersuchungen*, „Bodendenkmalpflege in Mecklenburg-Vorpommern“ 50 (2002), 257-263.

Eggers H.J.

- 1960 *Die wendischen Burgwälle in Mittelpommern*, „Baltische Studien“, N.F. 47, 13-46.
- 1978 *Funde der wendisch-wikingischen Zeit in Pommern. Textband*, Kiel.

Filipowiak W.

- 1993 *Słowiańskie wierzenia pogańskie u ujścia Odry*, (w:) *Wierzenia przedchrześcijańskie na ziemiach polskich*, red. M. Kwapiński, H. Paner, Gdańsk, 19-46.

Giesebrecht L.

- 1845 *Die Landwehre der Pommern und der Polen zu Anfang des zwölften Jahrhunderts*, „Baltische Studien“, 11/1, 147-190.

Hinz H.

- 1988 *Burgwälle und andere Befestigungen. Eine Nachlese aus den Kreisen Saatzig und Regenwalde*, „Baltische Studien“, N.F. 74, 9-18.

Jahn U.

- 1889 *Völkssagen aus Pommern und Rügen*, Berlin

Jaskanis D.

- 1998 *Katalog stanowisk archeologicznych objętych rejestrem zabytków nieruchomych w Polsce (stan. z końca 1993 r.), „Zeszyty Generalnego Konserwatora Zabytków, Archeologia” 2, Warszawa.*

Kajkowski K., Kuczkowski A.

- 2010 *Religia Pomorza we wczesnym średniowieczu, Pruszcz Gdański.*

Kajzer L.

- 1986 *Z zagadnień genezy tzw. gródków stożkowatych, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej” 34/2, 331-339.*
- 1993 *Zamki i spoleczeństwo. Przemiany architektury i budownictwa obronnego w Polsce w X-XVIII wieku, Łódź.*

Każmierczyk J.

- 1978 *Podkowy na Śląsku w X-XIV wieku. Studia z dziejów kultury materialnej, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk.*

Koła A.

- 1991 *Grody ziemi chełmińskiej w późnym średniowieczu, Toruń.*

Kowalczyk M.

- 1986 *Raciąż – średniowieczny gród i kasztelania, Łódź.*

Lepówna B.

- 1998 *XIII-wieczna wieża mieszkalno-obronna z Chmielna w województwie gdańskim, (w:) Kraje słowiańskie w wiekach średnich. Profanum i Sacrum, red. H. Kóčka-Krenz, W. Łosiński, Poznań, 438-447.*

Lüdtke H.

- 1985 *Die mittelalterliche Keramik von Schleswig. Ausgrabung Schild 1971-1975, Neumünster.*

Łosiński W.

- 1982 *Osadnictwo plemienne Pomorza (VI-X wiek), Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź.*

Łosiński W., Rogosz R.

- 1986a *Metody synchronizacji warstw kulturowych wczesnośredniowiecznych obiektów wielowarstwowych na podstawie analizy ceramiki ze Szczecina, (w:) Problemy chronologii ceramiki wczesnośredniowiecznej na Pomorzu Zachodnim, red. J. Gromnicki, Warszawa, 9-50.*
- 1986b *Próba periodyzacji ceramiki wczesnośredniowiecznej ze Szczecina, (w:) Problemy chronologii ceramiki wczesnośredniowiecznej na Pomorzu Zachodnim, red. J. Gromnicki, Warszawa, 51-61.*

- Łysiak W.**
1998 *Diabelskie sprawy. Podania, legendy i bajki z Pomorza Zachodniego*, Międzychód.
- Marek L.**
2008 *Medieval armour from Szerba castle*, „Acta Militaria Mediaevalia” 4, 87-124.
- Nawroński T.**
1974 *Badania weryfikacyjne niektórych późnośredniowiecznych obiektów obronnych w powiecie pyrzyckim*, „Zeszyty Pyrzyckie” 5, 121-136.
- Nowakowski A.**
1991 *Uzbrojenie średniowieczne w Polsce (na tle środkowoeuropejskim)*, Toruń.
- Olczak J.**
1974 *Niektóre aspekty badań grodzisk stożkowatych na Pomorzu Środkowym*, (w:) *Studia Archaeologica Pomeranica*, red. F.J. Lachowicz, Koszalin, 255-278.
- Połąk Z.**
1996 *Zabytki metalowe*, (w:) *Archeologia średniowiecznego Kołobrzegu*, t. 1, red. M. Rębkowski, Kołobrzeg, 231-241.
- Rębkowski M.**
1995 *Średniowieczna ceramika miasta lokacyjnego w Kołobrzegu*, Kołobrzeg.
- Rogosz R.**
1971 *Powiat łobeski we wczesnym średniowieczu (VII-XII/XIII w.)*, (w:) *Z dziejów ziemi łobeskiej*, red. T. Białecki, Szczecin, 33-53.
- Słupecki L.P.**
1994 *Slavonic Pagan Sanctuaries*, Warsaw.
- Ślaski J.**
1960 *Podziały terytorialne Pomorza w XII-XIII w.*, Poznań.
- Walter E.**
1889 *Praehistorische Funde zwischen Oder und Rega, Königliches Marienstifts-Gymnasium zu Stettin*. Oster-Programm 1889, Stettin.
- Wilgocki E.**
1993 *Pomorze Zachodnie*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”, Seria Archeologiczna 36, 199-203.

What did Alfred Rowe find on “the Devilish Causeway” in Trzebawie? Summary

In the southern part of the Woświn lake there is a vast peninsula called “the Devilish Causeway” by local people. On the peninsula there is located an archaeological site that was excavated by Alfred Rowe in 1934. During the research a stone construction measuring 10 x 11 m was found. Function of this feature had aroused controversy but in the end, W. Filipowiak’s hypothesis that these were the remains of a Slavic cult construction was accepted in the literature.

Further analysis however of the archive materials has shown that the stone construction found by A. Rowe is not a Slavic cult construction but an underpinning of a wooden one- or more-storey building such as those built by medieval knighthood within motte-and-bailey castles or so-called “manor houses on a mound”. It is likely that its owner was a representative of the wealthy family von Wedel.

dr Andrzej Janowski
Ośrodek Archeologii Średniowiecza Krajów Nadbałtyckich
Instytut Archeologii i Etnologii PAN
ul. Kuśnierska 12/12a
70-536 Szczecin
a.janowski@iaepan.szczecin.pl